DZIEKANAT
Wydziału Historycznego UJ
wpłynęło 21.06.2021

Streszczenie pracy doktorskiej

Autor: Monika Michalska

Tytuł: Tradycje fundacyjne klasztorów cysterskich filiacji lubiąskiej na Śląsku w średniowieczu

Promotor: dr hab. Lidia Korczak

Data przygotowania streszczenia: 21.06.2021

Praca doktorska podejmuje problematykę tradycji fundacyjnych klasztorów cysterskich filiacji lubiąskiej na Śląsku, tj. Lubiąża, Henrykowa oraz Krzeszowa, w okresie średniowiecza (począwszy od pojawienia się szarych mnichów na Śląsku w drugiej połowie XII w. aż po schyłek wieku XV).

Poza rozważaniami wstępnymi oraz zakończeniem praca została podzielona na cztery części. Rozprawę otwierają ustalenia na temat tradycji fundacyjnej opactwa cysterskiego w Pforcie. Klasztor portyjski był macierzą dla Lubiąża pierwszego domu cysterskiego na Śląsku. Zakonnicy przybywając na nowe miejsce, przynosili ze sobą pewne wzorce postrzegania przeszłości, a także środki za pomocą których możliwe było jej utrwalanie. Rozdział pierwszy nakreśla zatem charakterystyczne cechy tradycji portyjskiej, której ślady znajdują się w wizji przeszłości wykreowanej w opactwie w Lubiążu.

Drugi rozdział pracy jest z kolei poświęcony obrazowi genezy wzmiankowanych przez nas wspólnot klasztornych w dyplomach fundacyjnych. Dokumenty założycielskie powstawały przy udziale tak nadawcy (fundator), jak i odbiorcy (klasztor), musiały zatem przedstawiać wizję przeszłości danej instytucji akceptowaną przez obie strony, co pozwala widzieć w nich możliwie przekazy najbliższe opisywanym wydarzeniom, które nie zostały jeszcze poddane procesom mitotwórczym. Dyplomy zawierały podstawowe dla metryki instytucji kościelnej wiadomości, które stanowiły dla kolejnych pokoleń podstawę do tworzenia wariacji na temat przeszłości wspólnoty. Prócz dokumentów fundacyjnych analizie poddane zostały także dyplomy, które powstały poza murami klasztoru (na dworach książąt, w kręgu katedry wrocławskiej, wśród pozostałych instytucji kościelnych, czy w środowisku lokalnym). W ten sposób udało się odtworzyć pozaklasztorne tradycje fundacyjne. Kolejnym zagadnieniem poruszonym w rozdziale drugim jest obieg dokumentu fundacyjnego tak w przestrzeni wspólnoty, między poszczególnymi domami zakonnymi, jak i w sferze publicznej. Dyplom

fundacyjny był najważniejszym aktem prawnym wspólnoty, który gwarantował opactwu stan posiadania, prawa oraz przywileje, stanowił także środek dowodowy w przewodzie sądowym. Mnisi dokonywali zatem jego odpisów w klasztornych kopiarzach, starali się uzyskać uwierzytelnione kopie oryginału, dyplomy potwierdzającego jego treść, jak i tworzyli jego falsyfikaty (modyfikacji ulegał wówczas nie tylko stan posiadania klasztoru, ale często także znajdująca się w dyplomie historia fundacji). W ten sposób zawarta w dokumencie fundacyjnym wizja przeszłości zgromadzenia była nie tylko wciąż na nowo uobecniana wśród zakonników, ale także przekazywana poza wspólnotę klasztorną, budując jej obraz na zewnątrz .

Trzecia cześć pracy ukazuje przejście od pierwotnych, wolnych od czynnika mitotwórczego przekazów dotyczących fundacji do już w pełni wykształconych wizji najdawniejszych dziejów klasztornych wspólnot. Analizowane przez nas wątki zawarte w dyplomach fundacyjnych zostały wraz z upływem czasu poddane daleko idącej fabularyzacji i utrwalone dla kolejnych generacji zakonników za pomocą literackiej formy. Badania objęły reprezentatywne dla każdego z ośrodków teksty. Dla Lubiąża jest to *Versus Lubenses*, zaś dla Henrykowa *Księga henrykowska*. W przypadku Krzeszowa nie zachował się żaden średniowieczny utwór, który rozwijałby temat genezy opactwa. Stąd też podjęta została próba odtworzenia tradycji krzeszowskiej w oparciu o źródła nowożytne. Taki zabieg został także dokonany dla dwóch pozostałych opactw.

Czwarta część pracy została z kolei poświęcona przenikaniu tradycji fundacyjnej do życia duchowego wzmiankowanych przez nas konwentów. Rozdział ten dotyczy memorii liturgicznej, tj. wspominaniem w cyklu roku liturgicznego wydarzeń związanych z najdawniejszymi dziejami klasztoru w modlitwach wspólnoty, do których zaliczały się obchody aniwersarza za fundatora opactwa, aniwersarz poświęcenia kościoła klasztornego, wspominki za pierwszego opata, a także za mnichów konwentu założycielskiego.

Monika Michalska

DZIEKANAT
Wydziału Historycznego UJ
wpłynęło 21.06.2021

Summary of PhD thesis

Author: Monika Michalska

Title: Founding Traditions of Cistercian Monasteries of Lubiąż Filiation in Silesia in the Middle Ages

Doctoral advisor: dr hab. Lidia Korczak

Date of the summary: 21.06.2021

The aim of the dissertation is to present the founding tradition of Cistercian monasteries in Silesia: Lubiąż, Henryków and Krzeszów in the Middle Ages. These traditions are the outcome of a proactive attitude of Cistercian monks towards their oldest history, which manifested itself in the creation of a vision of the past of the abbey by the monks, its transmission within the monastic community as well as outside it, the reconstruction of tradition under the influence of the memory of other social groups, and finally deconstruction during the arrival of modern scientific standards. The research conducted on foundational tradition are based on the concept of tradition developed by the Polish sociologist Jerzy Szacki.

The PhD dissertation is divided into four parts. The first chapter presents the founding tradition of the Cistercian abbey in Pforta which was the mother-house of Lubiąż . When the monks came to a new place, they brought with them certain patterns of perceiving the past, as well as the means by which it was possible to preserve the earliest history of the community. The first chapter outlines the characteristic features of the Pforta tradition and its influence over the vision of the past created in the Lubiąż abbey.

The second chapter is devoted to the genesis of monastic communities in the foundation charters. In the creating of these documents took part both the sender (founder) and the recipient (monastery). Both sides had to accept the vision of the past which was presented in charters. This fact allows us to see them as the sources which were the closest to the foundation process and as the records which have not yet been subjected to mythmaking processes.

The third part of the dissertation presents the tradition as a literary construction. The topics included in the foundation charters were subjected to the process of fictionalization. The research focuses on the texts representative of each abbey which described the history of the

foundation. For Lubiąż it is Versus Lubenses, and for Henryków the Henryków Book. In the case of Krzeszów is lacking similar narrative sources that were created in the Middle Ages. Because of that, the founding tradition of Krzeszów was reconstructed by modern sources

The fourth chapter discusses the influence of founding tradition on spiritual life on the monk's community. In this part were analyzed the events as the anniversary of the founder, anniversary of the consecration of the monastery church, prayers for the first abbot, and the first convent.

Monika Michalska